

РОЗМОВА

Зима того року видалася суворою, і, навіть коли настав календарний час весни, крокусам¹, які, здавалося, зворушливо й затято вірили в існування сезонів, — довелося пробиватися крізь тонкий наст. Низьке та сіре небо було наготові натрусити снігу, а кусливий вітер завивав довкола будинку. Загалом, погодні умови для об'єднання родини склалися далеко не ідеальні. А особливо такої родини, як моя.

Я крадькома шкодував, що наша перша зустріч у Англії після Другої світової війни більше нагадувала перелікування якоїсь негоди. Події минулого не розкрили в нас найкращі прояви: мої рідні стали тільки чутливішими до образ, аніж зазвичай, дратівливими та менш спроможними до розуміння чиїхось думок, відмінних від їх власних.

Наче прайд похмурих левів, вони згрупувалися біля вогнища у каміні, такого високого й небезпечно яскравого, що полум'я щохвилини могло вихопитися з димаря. Моя сестра Марго підтримувала вогонь дуже простим способом, затягнувши до каміна всохле деревце зі саду. Воно поступово прогорало з одного кінця стовбура, в той час як інший простягся на килимку.

Мама в'язала. За її децю розгубленим поглядом та мимовільним порухом губ можна було подумати, що вона стиха повторює молитви, а насправді присвятила себе

складанню меню на завтрашній сніданок. Середульший брат Леслі занурився у вивчення грубезного посібника з балістики. Старший брат Лоуренс, загорнутий у розтягнутий рибальський светр з високим коміром, стояв біля вікна й люто шмаркався у великий червоний носовичок.

— Живемо у справді жахливій країні, — мовив він, воюючи повертаючись до нас, наче ми були безпосередньо відповідальні за ці кліматичні негаразди. — Варто лише зійти на берег Дувра, як на вас налітає навала застудних бактерій. Ви взагалі розумієте, що це перша застуда, яку я схопив за останні дванадцять років? І тільки тому, що мені вистачило здорового глузду триматися подалі від цього Острова Пудингів! Усі, кого я тут зустрів, ходять та шморгають носом! У мене таке враження, що населення Британських островів з року в рік геть нічого не робить, окрім як описує кола з носовичками в руках і пристрасно чхає одне одному в обличчя! Така собі каруселька повторного інфікування... Який шанс тут узагалі вижити?!

— Тільки тому, що ти занедужав, наближається кінець світу? — спитала Марго. — Ніколи не розуміла, чому чоловіки завжди роблять з мухи слона.

Ларрі недобро глянув на неї запаленими очима.

— Проблема в тому, що всі ви звикли страждати. Жодна адекватна людина, вільна від мазохістичних тенденцій, не залишиться в цьому вірусному раю ні на мить. Ви всі закликали на місці, й вам подобається плавати у морі хвороб. Єдине, що могло би виправдати таких людей — це те, що вони ніколи не бачили нічого іншого. Але ж ви знаєте смак сонця Греції і мали би це усвідомлювати.

— Так, любий, — примирливо мовила Мама. — Ти просто приїхав у такий час. Тут може бути дуже непогано. Наприклад, навесні.

Ларрі приморозив її крижаним поглядом.

— Як би мені не хотілося виводити тебе з блаженного стану, подібного до забуття Ріп ван Вінкля*, але маю зазначити, що надворі зараз і є весна. Тільки поглянь! Потрібна упряжка хаскі, аби спуститися й відправити листа.

— Якихось півдюйма снігу! — пхикнула Марго. — Ти перебільшуєш.

— А ось я згоден з Ларрі, — раптом озвався Леслі, визирнувши з-за обкладинки книги. — До біса холодно. Геть нічого не хочеться робити. Навіть постріляти від душі неможливо.

— Отож, — триумфально підсумував Ларрі. — А в цей же час у такій чудовій країні як Греція можна снідати просто неба, а потім спуститися до моря для ранкового купання. Тут мене дрижаки вхоплюють і зуб на зуб не попадає, то як у мене полізе якийсь сніданок?

— Ну що ти постійно туркочеш про свою Грецію! — спалахнув Леслі. — Це нагадує мені ту клятву книжку нашого Джеррі. Знадобилося кілька років, аби це пережити.

— Це тобі потрібні були роки? — ущипливо докинув Ларрі. — А як оце мені? Ти не уявляєш, як ця карикатура в душі Діккенса занастила мій літературний портрет.

— До речі, з того, як він мене описав, випливає, ніби я ні про що, крім зброї та човнів, і не думав, — мовив Леслі.

— Але, погодься, ти таки ні про що інше не думав, лише про зброю та човни.

— Мені перепало найбільше, — поскаржилася Марго. — Він тільки те й робив, що обговорював мої прищі.

* «Ріп ван Вінкль» (1819) — новела американського письменника Вашингтона Ірвінга. Її протагоністом є житель селища біля Нью-Йорка, який 20 років проспав у Каатскильських горах і спустився, коли більшість його знайомих померли. Цей персонаж — символ людини, яка повністю відстала від часу і дарма витратила своє життя.

— Та ні, вважаю, що ваші портрети вдалися йому доволі схожими, — озвалася Мама. — А от мене він зобразив справжнісінькою дурепою.

— Я би не заперечував проти пасквілів на мене, написаних гарною мовою, — продовжував Ларрі, й ніздрі його енергійно роздувались. — Але ж пасквілі поганою англійською просто нестерпні.

— Навіть назва чого варта, — нагадала Марго. — «Моя родина та інші звірі». Мені остогидли люди, котрі постійно запитують, якою саме твариною є я.

— А мені ця назва здалася вельми кумедною, любі, — м'яко мовила Мама. — Єдине, що він виклав не усі цікаві історії з нашого життя.

— Таки так, — погодився Леслі.

— Як це: не всі історії? — нашорошив вуха Ларрі.

— Скажімо, він не написав про те, як ти ходив на Максовій яхті довкола острова. Це було до всирачки весело.

— Якщо ця історія буде описана у книзі, я подам на нього позов до суду.

— Не бачу жодних підстав, бо це було насправді весело, — підхопила Марго.

— А як щодо часу, коли ти захопилася спіритичними сеансами? Припустимо, що він і їх згадає. Мабуть, це тобі припаде до смаку? — запитав східно Ларрі.

— Ні, мені це точно не сподобається! Але ж він і не напише! — жажнулася Марго.

— Отакої! Дзуськи! — торжествував Ларрі. — А що там у нас із судовим позовом, Леслі?

— Не розумію, навіщо було вплутувати мене у ту справу, — буркнув той.

— Так, я й позабувала всі ті бувальщини, — засміялася Мама. — Але переконана, що вони ще кумедніші за попередні.

— Я радий, що ти так вважаєш... — мовив я задумливо.

— Чому? — Ларрі вп'явся у мене очима.

— Бо я вирішив написати ще одну книгу про Корфу та викласти усі наші пригоди, — пояснив я з невинним виглядом.

Що тут почалося! Здійнявся несамовитий гамір.

— Забороняю! — ревів Ларрі, нестямно чхаючи. — Я категорично проти!

— Ні, ти не писатимеш про мій спиритизм! — схлипувала Марго. — Мамо, скажи йому, щоби він того не робив.

— І про судовий позов не смій! — долучився Леслі. — Я цього не потерплю!

— А якщо ти наважишся згадати історію з яхтою... — гримів Ларрі.

— Ларрі, любий, не так голосно, — попросила Мама.

— То заборони йому писати продовження! — лютував Ларрі.

— Не верзи дурниць, мій дорогий, як я можу його зупинити? — стищувала його Мама.

— Ти хочеш, аби все повторилося? — продовжував шаленіти Ларрі. — Знову надходять від банку листи з проханням погасити кредит, дрібні торговці дивитимуться на тебе спідлоба, на ганку з'являтимуться анонімні бандеролі з гамівними сорочками, а решта родичів відсахнуться від нас. Якщо ти вважаєш себе головою родини, то втримай його від цієї писанини.

— Ларрі, ти перебільшуєш, любий, — захищалася Мама. — В будь-якому разі, я не зможу його зупинити, якщо він вже вирішив написати книгу. Не думаю, що це нам нашкодить. До того ж, Джеррі вибрав найкращі оповідки. Не бачу підстав, чому б йому не писати продовження...

Після цих її слів родина підхопилася, здійняла галас і заходилася запально пояснювати, чому мені не варто продовжувати. Я чекав, поки рейвах стихне.

— Окрім отих історій є ще чимало інших... — вів далі я.

— Яких, любий? — поцікавилася Мама.

Уся родина, розпашіла від праведного гніву, витріщи-лася на мене. Запала зловісна тиша.

— Зараз розповім, — мовив я неквапно. — Хотілося б описати твою любовну інтригу з Капітаном Крічем, Мамо.

— Що!?! — спалахнула Мама. — Ти цього не робитимеш... Інтрижка зі старим мерзотником!.. Ще цього не вистачало! Я не допущу такої писанини!

— О, думаю, це найкраща бувальщина, просто-таки всім історіям історія, — ележно проспівав Ларрі. — Тремтлива пристрасть стосунків, солодкавий стародавній шарм героя... і те, як ти крутила цим бідакою...

— Ох, Ларрі, краще помовч, — розсердилася Мама. — Своїми теревенями ти мене вкрай розізлив. Джеррі, тепер і я не вважаю написання цієї книги добрим задумом.

— Я на твоєму боці, Мамо, — додав Ларрі. — Джеррі, якщо ти це опублікуєш, ми подамо на тебе до суду.

Перед лицем такої дружньої та соборної родини, яка укріпилася у своєму рішенні будь-що завадити мені, залишалось одне — сісти й написати продовження. Що я й зробив.

Створення подібної літератури приховує купу пасток для автора. Нових читачів постійно дратуватиме потреба зазирати у попередні книжки цієї трилогії, яких вони не читали, а тим, хто їх таки читав, буде не до вподоби повторення змісту вже знайомих їм книжок. Тому, сподіваюся, я знайшов золоту середину між цими двома крайнощами.

Частина перша

ПÉРАМА

Розділ 1

ПОСВЯТА

Острів простягнувся уздовж берегової лінії Албанії та Греції, неначе довгий, подзьобаний іржею ятаган. Його руків'я — гірські пасма, здебільшого неродючі й кам'яністі, з навислими брилами, що вподобали собі сині скельні дрозди² і сапсани³. Проте в долинах цієї гористої місцини, де води рясно струменять з-під пурпурово-золотих порід, ви побачите ліси мигдалю⁴ та волоського горіха⁵, що відкидають таку ж прохолодну тінь, як когорти тонкосписих кипарисів⁶ та срібнокорих смокв⁷ із листям завширшки як таріль. Лезо ятагана вкрито бентежними сизими кронами старезних велетенських олив⁸ (подейкують, що деяким з них понад п'ятсот років), неповторних

у своїх артритних корчах, з дірчастими, наче пемза, стовбурами. На вістрі ятагана сліпучо виблискує піщаними дюнами і розлогими соляними болотами селище Лефкіми, прикрашене заростями бамбука⁹, і кожна бамбучинка рипить, хрускає, ніби шепоче крадькома щось одна до одної. Острів цей зветься Корфу*.

Ми прибули в серпні, коли розморений сонцем острів лежав, затамувавши подих, у жеврійному лазуровому морі, під небом, випаленим безжальними променями до зблідлого ультрамарину. Непевні мотиви, що змусили нашу родину спакувати валізи й залишити похмурі береги Англії, пояснювалися головним чином втомою від монотонного життя у британському передмісті з його депресивним і неприємним кліматом. Отже, ми фактично втекли на Корфу, сподіваючись, що сонцесяйна Греція завдяки тривалому перебуванню тут вилікує нас від душевної та фізичної інерції. Майже відразу ми знайшли і першу віллу, і першого друга на острові.

Спіро був череватим чолов'ягою, який рухався качиною ходою, із великими міцними руками і смаглявим шкірястим набурмосеним обличчям. Він досягнув досконалості у дивній, але зрозумілій англійській мові й, до того ж, мав древній «Додж», на якому підробляв таксистом. Ми швидко збагнули, що Спіро самобутній, як і більшість мешканців Корфу. Здавалося, не було нікого, кого б він не знав, і нічого, що не міг би добути або зробити для вас. Навіть найхимерніші запити родини сприймав доброзичливо висловлюючись, з помилками, які, однак, не заважали розуміти його:

— Не треба вам турботів про це. Спіро налагодять усе.
І справді налагоджував.

* Місцеві греки називають його Керкіра.

Першим кроком у його «налагоджуванні» було придбання вілли, позаяк Мама завжди наполягала на тому, аби наша майбутня оселя неодмінно мала ванну кімнату. Відтак, з'ясували, що цю вкрай необхідну складову здорового життя на Корфу треба добряче пошукати!

Але Спіро, напевно, знав про наявність вілли з ванною, і дуже скоро, після тривалого й войовничого галасу, супроводжуваного бурхливою жестикуляцією та рясним потовиділенням, він перевальцем переніс незліченні об'єкти корисного краму й інших безбесів та переконався, що ми добре влаштувалися. Відтоді він перестав бути просто винайнятим таксистом, а перетворився на нашого доброго гіда, філософа й друга.

Вілла, яку знайшов Спіро, не була примітивною прямокутною цегляною коробкою, а майоріла яскравим кольором розчавленої суниці й, до того ж, мала зелені віконниці. Будинок причаївся у затінку величного оливкового гаю, що сповзав схилами до моря. Віллу оточував сад, не більший від носовичка, з клумбами, виконаними з геометричною точністю, що так до душі шанувальникам Вікторіанського стилю. Увесь сад був оповитий високим густим живоплотом із фуксії¹⁰, де таємничо шаруділи птахи. Після страждених років, що спливли у вогкому морозі Англії, сонячне сяйво, яскраві кольори й насичені аромати паморочили нас, наче п'яний ковток молодого вина.

Зміни вплинули на кожного члена родини по-різному. Ларрі тинявся у своєрідному заціпенінні й час від часу декламував предовгі поетичні станси Мамі, яка їх або зовсім не слухала, або ж розгублено промовляла «Дуже мило, любий...» Сама вона перебувала у захваті від численних фруктів та овочів і левову частку вільного часу проводила на самоті за приготуванням складних вишуканих страв до сніданку, обіду та вечері.

Марго, переконана, що сонце зробить з її вуграми те, на що досі не спромоглися усі лікувальні пігулки та мікстури, із завзятою серйозністю засмагала в оливковому гаї і, врешті-решт, сильно обгоріла. Леслі, на своє превелике задоволення, виявив можливість вільного придбання смертоносної зброї у Греції і часто вирушав до міста, щоби поповнити арсенал різноманітним мисливським знаряддям — від стародавніх турецьких дулозарядних мультуків до револьверів та дробовиків. Оскільки він ще й наголошував на необхідності випробовувати кожную свою знахідку, наші нерви ставали дедалі розхитанішими. Як жартував з деякою гіркотою одного разу Ларрі, ми жили так, неначе нашу віллу оточували революційно налаштовані повстанці.

У садочку в нескореній занедбаності буяли квіти та пишні бур'яни, кружляла, дзижчала, вистрибувала й вирувала різнобарвна круговерть комашні. Зрозуміло, що садок одразу ж привернув мою увагу. Якими б розкішними не були сади в Англії, вони ніколи не дивували таким розмаїттям живих істот. Мене захопило почуття ірреальності, порівнюване хіба що з появою на світ. У цих блискучих тремтливих променях я зміг по-справжньому оцінити насичено-червоне, як мисливський капелюшок, надкрилля сонечка¹¹, відмінний шоколадно-бурштиновий відтінок щипавок¹² і темний глибокий агат мурах¹³. Отож, міг усолоджувати зір спостереженнями невідомих мені незліченних істот: великих пухнастих ксилокоп, або бджілтеслярів¹⁴, які вовтузилися, наче металево-сині плюшеві ведмедики Тедді, й гули самі до себе, важко перелітаючи з квітки на квітку. А що вже казати про сірчано-жовтих, чорно-смугастих метеликів-вітрильників¹⁵ у елегантних фраках, із крильцями, схожими на ластівчиний хвіст. Вони щугали над парканом, зарослим фуксією, витанцьовуючи один з одним складні па менуету. Дивували мене язикани

з родини бражникових¹⁶, котрі зависали перед квітами завдяки неперервній роботі крил, і довгими тонкими хоботками досліджували вміст кожного нектарника.

Я був надзвичайним невігласом, не знав найпростіших фактів із життя цих створінь і не мав довідника, до якого зазирнув би. Усе, що міг — спостерігати за тим, як вони вовтузяться у саду в якихось справах, або прихопити їх для детальнішого вивчення. Дуже скоро у моїй кімнаті вишикувалися батальйон банок з-під варення і коробок від печива, ущертъ заповнених мисливськими трофеями з нашого крихітного саду. Їх доводилося проносити додому контрабандою, бо моя родина, за винятком хіба що Мама, сприйняла би можливість поселення цієї фауни у віллі зі зрозумілим занепокоєнням.

Кожен чудовий день приносив нові загадки про поведінку тварин, які лише підкреслювали мою необізнаність. Створінням, що інтригувало й, водночас, неймовірно бентежило мене, був жук-скарабей¹⁷. Я міг довго лежати на животі поруч із Роджером, моїм собакою, який стовбичив наді мною горою чорних кучерів, і, важко дихаючи, спостерігати за лискучими темними гнойовими жуками з вишукано вигнутими, мов у носорогів, рогами на голові, що перекочували один одному (з неабиякою відданістю) ідеально сформовану кульку коров'ячого гною. Для початку я хотів би знати, як їм вдається зліпити такий досконалий круглісінський витвір! Власні експерименти з глиною і пластиліном довели мені, що отримати абсолютно круглу кульку вельми непросто навіть тоді, коли сильно мнеш і розтираєш матеріал. Але ж скарабеї з їхніми колючими ніжками замість інструментів, не маючи кронциркулів або інших допоміжних засобів, майстрували прекрасні круглі кульки гною, схожі на повний місяць! І вже нові таємниці непокоїли мене: навіщо вони ліпили їх і куди подінуть?

Я розв'язав цю проблему або принаймні її частину, присвятивши увесь ранок спостереженням за парою жуків-гноювиків і не бажаючи відволікатися від них на інших комах із саду. Не звертав уваги й на тихе скавучання і позіхання Роджера, котрий відверто нудьгував. Повільно, навкарачки, клапоть за клаптем я проплазував за скарабеями увесь садок: замалий для мене, але неохопний для них. Зрештою жуки дісталися невисокої купки м'якої землі під фуксією. Котити кульку гною догори було титанічною працею: кілька разів жуки зашпортувались, і, коли здавалося, що вона от-от вислизне й відкотиться до підніжжя купки, поквапом перехоплювали її, і, як я собі уявляв, висварювали один одного. Врешті-решт вони підкорили вершину і почали спуск протилежним схилом. Аж раптом я помітив в основі купки круглу заглибину, такий собі колодязь. Туди і прямували скарабеї. Коли до неї залишилося кілька дюймів*, один зі скарабеїв вихопився вперед і порачкував під склепіння, де всівся, бурхливо жестикулюючи верхніми ніжками, тоді як інший, докладаючи неймовірних зусиль (я майже переконав себе, що чую його захекане дихання), підкотив кульку до краю заглибини.

Після тривалої вовтузні у ритмі «тягни-штовхай» кулька повільно зникла у надрах, а за нею щезли і скарабеї. Я відчув роздратування. Звісно, вони тепер збираються щось робити зі своїм витвором... Та як же я це побачу, коли усе відбуватиметься під землею? Сподіваючись на якусь підказку, я виклав своє запитання родині за сніданком.

— А й справді, як ці жуки використовують кульку гною?

* Дюйм — одиниця вимірювання довжини, що після 1954 року становить 2,54 см.

На мить запала тиша.

— Напевно, вони вважають його корисним, любий, — промимрила Мама.

— Сподіваюся, ти не маєш наміру притягти кілька-надцятєро жуків додому? — поцікавився Ларрі. — Не збираюся жити у будинку, прикрашеному кульками лайна на усіх поверхах.

— Ні-ні, милий, я переконана, він не буде, — мовила Мама примирливо, але невпевнено.

— Ну, я просто попереджаю вас, от і все, — відповів Ларрі. — І, здається, він тримає всіх найнебезпечніших комах із саду в полоні своєї спочивальні.

— Вони, ймовірно, використовують його, аби зі-грітися, — долучився до розмови про гнойових жуків Лєслі. — Вельми тепла штука — гній. Ферменти!

— Якщо нам раптом знадобиться центральне опалення, — відповів Ларрі, — я про це пам'ятатиму.

— А раптом вони той гній їдять? — припустила Марго.

— Марго, любя, — зупинила її Мама. — Не зараз, ми ж іще не поснідали!

Я знову занепав духом. Моя родина анітрішечки не тямиля в біології.

— Що тобі слід прочитати, — раптом озвався Ларрі, недбало підкладаючи собі мамине рагу, яке він щойно охарактеризував як несмачне, — ...що тобі слід прочитати — це Фабра*.

Я запитав його, хто такий Фабр, але здебільшого з міркувань чемності. Якщо Ларрі згадував якогось автора, запросто могло виявитися, що це маловідомий середньовічний поет!

* Жан Анрі Фабр (1823 — 1915) — французький натураліст, ентомолог, поет та композитор, автор книг «Ентомологічні спогади», «Життя комах» та «Інстинкти і звичаї комах».